

Impulz

2005

- **Jozef Haľko: *Výnimočný pontifikát* (1, s. 5 – 8)**

- (...) spolužitie s jednoduchými susedmi, priateľmi a rovesníkmi, je najlepšou zbraňou proti intelektuálnej pýche.
- Nezanedbateľnou Wojtylovou črtou bol jeho blízky vzťah k herectvu. Je všeobecne známe, že v istom období života dokonca po herectve túžil ako po povolání. Mal dar úderne, v skratke, apelatívne, často práve non-verbálnymi „hereckými“ prostriedkami komunikovať Pravdu. Mal vreľý vzťah k svojmu „publiku“. Potreboval priamy kontakt s davom, ktorý vnímal ako množstvo individualít. Vedel reagovať na dav a pohotovo improvizovať. Iste aj táto potreba spätnej väzby spôsobila, že Ján Pavol II. nevyužíval možnosti médií ostávajúce medzi múrmi Vatikánu, ale za jemu zvereným ľuďom osobne prichádzal.

- **Jaroslav Daniška: *Zápas o svedomie* (1, s. 19 – 23)**

- [Antigona] Konala (...) podľa svojho svedomia, proti rozhodnutiu vladára, aj vôle obce. (...) odsúdila sa tak na smrť. A vďaka tomu sa stala nesmrteľnou.

- **Vladimír Palko: *Homosexuálna kauza v zápase o kultúru a slobodu* (1, s. 46 – 67)**

- [Je] neuveriteľne hlúpy[...] a nelogický[...] argument(...), že ak nesúhlasím s tým, čo niekto robí, vyslovujem nesúhlas s jeho činnosťou, označujem ju za hriešnu, zlú, no tak určite toho človeka nenávidím. Táto kolosálne hlúposť, urážajúca každého s čo len troškou citu pre logiku, je základom celej „hate mythology“. Je vskutku kolosálnym podvodom. Ak odhovám priateľa od nesprávneho konania, nenávidím ho? Ak rodič nesúhlasí so všetkými prániami svojich detí a odmieta ich splniť, nenávidí svoje deti? Ak kresťan katolík ide na svätú spoveď a vymenúva svoje vlastné hriechy, nenávidí sám seba?
- Čo je vlastne manželstvo dvoch osôb? Je to ich súkromná vec? Nie je. Viac-menej súkromnou vecou je, koho si vezmete, aj to nie celkom. Nemôžete si zobrať dieťa, nemôžete si zobrať najbližšieho príbuzného. Manželstvo dvoch ľudí nie je možné bez kňaza cirkvi alebo zástupcu spoločnosti, starostu obce, ktorí uzavretie zväzku spečatujú. Je to akt medzi dvoma, ale tí dvaja nie sú jedinými aktérmi. Akt sa dáva na známosť celej spoločnosti, zapisuje sa do matrík, asistujú tomu svedkovia, ktorí to v spoločnosti dosvedčujú. Spoločnosť, ktorej sa tento akt oznámi, ho berie na vedomie, vyjadruje nad ním svoju radosť, zúčastňuje sa na ňom zasielaním blahoprianí, ľudia si o ňom prečítajú v spoločenských rubrikách, na novomanželov sa začínajú vzťahovať rôzne ochranné zákony spoločnosti, trebárs ich podporí mladomanželskou pôžičkou alebo daňovými úľavami. Spoločnosť ten akt schvaľuje a zveľbuje ho. Prečo je to tak? Spoločnosť na to má svoje dôvody. Vzťah muža a ženy je zárukou reprodukcie spoločnosti, preto spoločnosť tisícročia uznáva inštitúciu ich manželstva, kresťania dokonca veria, že spoločnosť tak koná pod vplyvom Božej inšpirácie.
- (...) jednou z hlavných myšlienok kresťanstva je kritika hriechu, výzva hriešnikovi, aby už nehrešil a odpustenie hriechov, čo nemá nič spoločné s nejakou nenávisťou voči hriešnikovi.

- **Peter Smolík: „Naše“ a „vaše“ médiá (1, s. 68 – 76)**

- Za pätnásť rokov u nás vznikla sieť kníhkupectiev s náboženskou literatúrou (tzv. kresťanské kníhkupectvá). Čím vznikla opäť segregácia na „naše predajne“ a „ich predajne“. Dôsledok tohto nenormálneho stavu je, že človek, ktorý má záujem o knihy a sleduje knižnú produkciu, chodí do jedného kníhkupectva ako občan a do druhého ako kresťan. Z evanjelizačného hľadiska je to samozrejme úplná katastrofa. Kým na jednej strane to vyvoláva u kresťana pocit, že on je ten „vyšší“ človek, ktorý sa zaoberá aj „duchovnom“, na druhej strane človek z opačného názorového spektra tieto knihy v živote ani neuvidí, lebo nemá do „kresťanského kníhkupectva“ žiaden dôvod čo i len vstúpiť. Nie že by v iných štátoch nejestvovali predajne, v ktorých sa predávajú liturgické pomôcky a devocionálie spolu so širším spektrom náboženských kníh, ale knihy s náboženskou tematikou nájdete aj v každom širokospektrálnom kníhkupectve.
- (...) „katolícke Slovensko“ (...) Je (...) veľmi zhubná ilúzia, ktorú dodnes prezentujú mnohí predstavitelia Cirkvi, ilúzia o obrovskom množstve katolíkov na Slovensku. Otrepaná fráza o sedemdesiatich percentách katolíkov v slovenskej spoločnosti je už naozaj len „papierový meč“, ktorým sa oháňajú „Boží bojovníci“, ale s realitou to nemá nič spoločné. Ak totiž začneme poctivo rátať počet nedeľných omší s odhadovanou obsadenosťou, tak sa dopracujeme k približne dvadsiatim percentám, a v hlavnom meste je to zrejme len niečo vyššie desať percent. Ak

si to dostatočne uvedomíme, tak prideme na to, že našou úlohou nie je manifestovať svoje neotrasiteľné pozície. Ale v pokore evanjelizovať a pokresťančovať celé spoločenské dianie v sekulárnej spoločnosti. Tomuto stavu teda treba prispôbiť aj mediálne pôsobenie.

- Veľké množstvo aktívnych sedemdesiatnikov šíri predstavu o akomsi nadväzovaní aktivít a praktík z doby pred februárom 1948. Snažili sa navodiť atmosféru, akoby obdobie „budovania komunizmu“ bolo iba trápne a chvíľkové intermezzo, na ktoré treba rýchlo zabudnúť a obnoviť „staré dobré časy“. Táto ilúzia nám narobila naozaj veľa škôd, no našťastie postupom času na ňu úspešne zabúdame. Hlavný omyl tejto ilúzie bol v tom, že tie časy boli najmä „staré“, ale už menej „dobré“. Za tých vyše štyridsať rokov prešla Cirkev počas Druhého vatikánskeho koncilu svojou azda najväčšou reformou a spôsob evanjelizovania prešiel veľkými radikálnymi zmenami. Veď práve na využívanie masovokomunikačných prostriedkov sa kladie mimoriadny dôraz, takže nadväzovať na „staré časy“ bolo naozaj kontraproduktívne (i keď najľahšie). Na druhej strane aj radikálne zmeny v spoločnosti, ktorá bola hlboko zasiahnutá chorobou „socialistického myslenia“, spôsobovali, že nadväzovať na to, čo si už drvivá väčšina spoločnosti nepamätá, sa ukázalo ako veľmi nešťastné. Výsledkom takéhoto počínania bola reedícia kníh, ktoré už nezodpovedali ani základným kvalitatívnym parametrom a obnova časopisov, ktoré, napríklad, ponúkať deťom bolo vyložene kontraproduktívne.
- Obsadzovanie postov v redakciách periodík, v knižných vydavateľstvách, či elektronických médiách sa v organizáciách riadených cirkevnými inštitúciami dlhoročne riadilo a nezriedka dodnes riadi zvláštnou zmesou rodinkárstva, intríg a „kostolného kádrovania“. Profesionalita alebo talent boli doteraz málokedy podstatnými atribútmi pri výbere kandidátov na tieto miesta. „Naši ľudia“ sú dodnes silným fenoménom pri personálnej práci v katolíckych inštitúciách. Nebezpečenstvo tohto pojmu spočíva najmä v tom, že každý si pod ním predstavuje niečo celkom iné.
- Ilúzia s názvom „pre kresťanskú ideu sa pracuje z hrdosti, a nie pre peniaze“ (...) je veľmi rozšírený nezmysel, ktorý predurčuje, že všetky zmluvné vzťahy, či už pracovnoprávne, obchodné, marketingové alebo mediálne sa budú vyvíjať neprirodzene. Výsledkom takéhoto vývoja je to, že produkcia týchto inštitúcií má problémy s kvalitou, distribúciou, prezentáciou a v konečnom dôsledku je drahšia, než keby sa riadila normálnymi pravidlami trhu.
- (...) keď pred pätnástimi rokmi začali vychádzať prvé knihy z katolíckej produkcie, kníhkupci sa dozvedeli, že ak majú záujem tieto knihy predávať, dostanú na ich nákup maximálne desaťpercentnú zľavu (pri niektorých tituloch dokonca žiadnu zľavu). V tých časoch sa rabatové percento pohybovalo od dvadsaťtri percent vyššie. Zásada, že pre kresťanské idey sa pracuje z hrdosti, a nie pre peniaze, priniesla svoje zhubné následky, ktorých sa dodnes nevieme zbaviť. Vzniklo množstvo „našich predajní“, ktoré produkovali stratu, alebo aspoň živorili a „sekulárni predajcovia“ si iba potukali na čelo a pomysleli si „boli sme doteraz bez náboženskej literatúry, tak budeme bez nej aj ďalej“. Je až pozoruhodné, ako silne sa traduje táto obchodnícka urážka katolíckych vydavateľov, lebo dnes už sú všetky vydavateľstvá ochotné poskytovať štandardné rabaty, ale je stále veľmi veľa predajní, kde na ponuky katolíckych vydavateľstiev reagujú: „Toto my nedržíme, na to sú špecializované predajne.[1]“. A tak sa dostáva „svetlo pod mericu“ (Mt 5,15). Z podobných dôvodov si nikto z vydavateľov katolíckych periodík nedal tú námahu, aby sa presadil vo voľnom predaji (novinové stánky, benzínové pumpy a obchody) ale idú ľahšou cestou predaja v kostoloch.
- (...) najväčší hráči, ako je Spolok svätého Vojtecha a mnohé vydavateľstvá spadajúce pod rehoľné spoločnosti, nie celkom presne majú zadefinované, čím vlastne sú. Či sú organizáciami čisto cirkevnými a vydavateľská a obchodná činnosť je len jednou z ich aktivít, alebo či sú to podnikateľské subjekty, založené cirkevnou ustanovizňou, ktorých prirodzenou úlohou je vytvoriť primeraný zisk, zabezpečujúci minimálne vlastnú reprodukciu a rozvoj. Keď k tomu pripočítame absenciu akejkoľvek mediálnej koncepcie zo strany cirkevnej hierarchie, tak obraz biedy sa nám ukazuje v celej svojej šírke. Prístup cirkevnej hierarchie k jednotlivým subjektom katolíckej mediálnej scény alebo k ich predstaviteľom je totiž ďalšou prekážkou na ceste k profesionalizácii a k vnútornému ozdraveniu vzťahov. Hierarchia koncepciu ani nestanovuje, ba ak sa nejaká objaví, ani ju nekomentuje. Spravidla si počká ako ten-ktorý podnik dopadne a potom sa podľa reakcií rozhodne, či ju označí za „svoju“, alebo sa od nej dištancuje. Toto opakujúce sa triedenie duší napokon spôsobuje, že najľahšie sa „v milosti“ prežíva tým priemerným až podpriemerným.
- Je nesporné, že Katolícka cirkev na Slovensku má stále obrovský duchovný, personálny, ale aj materiálny potenciál. Jej prvoradou úlohou je tento potenciál využívať na šírenie Radosnej zvesti. V tejto dobe šíriť akúkoľvek zvesť bez profesionálneho prístupu k médiám jednoducho nie je možné. O tom nás napokon presviedča aj štvrtstoročie pontifikátu pápeža Jána Pavla II., ktorý nám jasne ukazuje, že pôsobenie v médiách je pre kresťanov najväčšou výzvou doby. Nám sa však do médií nechce. My sa stále radšej zatvárame do kostolov a pastoračných

centier, ktorých sieť z roka na rok zahusťujeme. Tam nám nikto neprotirečí, tam nikomu až tak neprekáža, že nedokážeme svoje myšlienky formulovať, že si ich nevieme obhájiť, že rozprávame jazykom, ktorému tam vonku nikto nerozumie. Náš hlas má zaznievať ako jasné posolstvo, ako radostné východisko zo spleti názorov, ktoré idú proti životu či zahmlievajú a relativizujú pravdu. Naše postoje majú mať prirodzenú autoritu[,] o ktorú sa môžu ľudia oprieť. Ľudia musia mať pocit, že žiadna otázka, ktorá ich trápi, nie je pre nás nevhodná. Majú cítiť, že pravda a spravodlivosť sú pre nás vysoko nadradené nad popularitou a predajnosťou, o ktorú sa však vždy budeme poctivo usilovať. Majú však tiež cítiť, že neprichádzame s príkazmi, zákazmi alebo odsúdením, ale s ponukou, víziou a s cieľom, pre ktorý sa oplatí vynakladať úsilie.

- **Pavol Smolík: *Reality show* (1, s. 88 – 98)**

- Dramaturgické a dramatické princípy, na ktorých je založený príbeh (a z príbehu predsa každý „hraný“ projekt žije), totiž spravidla stoja na istých morálnych východiskách. No voči tým je dnešná spoločnosť rezistentná. Nezaujímajú ju. Už sa nedá hrať ani o nevere, ani o nenávisti, ani o ignorantstve, ani o nehanebnosti. Nevera je dnes totiž „nájdením samého seba“, nenávisť je „vyhraneným stanoviskom“, ignorantstvo znamená „ži a nechaj žiť“ a nehanebnosť je iba kokteilom stupídnej zábavy a príjemného vzrušenia. O čom teda hrať?!

- **Joseph Ratzinger: *Pravda a sloboda* (2, s. 20 – 39)**

- Marxizmus ťaží zo zásady, že sloboda je nedeliteľná, a preto existuje len ako sloboda pre všetkých. Sloboda je zviazaná s rovnosťou. Existencia slobody vyžaduje predovšetkým zavedenie rovnosti. To znamená, že sa treba zrieknuť slobody, aby sa dal dosiahnuť cieľ, ktorým je úplná sloboda. Solidarita tých, ktorí bojujú za slobodu pre všetkých, prichádza pred potvrdením individuálnej slobody. (...) na konci tohto procesu sa opäť objavuje myšlienka neohraničenej slobody jednotlivca. Nateraz je však normou prednosť spoločnosti, podriadenie slobody rovnosti a z toho vyplývajúce práva spoločnosti voči jednotlivcovi.

(...) S týmto pojmom sa spája predpoklad, že sloboda jednotlivca závisí od štruktúry celku a že boj za slobodu treba viesť tak, aby nesledoval v prvom rade zabezpečenie práv jednotlivca, ale zmenu štruktúry sveta. Ak však mal marxizmus odpovedať na otázku, ako by mala takáto štruktúra vyzeráť a akým racionálnym spôsobom by sa mala dosiahnuť, ocitol v úzkych. Aj slepý totiž vidí, že žiadna z marxistických štruktúr neprináša skutočnú možnosť tej slobody, v mene ktorej sa od ľudí žiada, aby sa svojej slobody vzdali. No intelektuáli sú slepí, pokiaľ ide o ich intelektuálne konštrukcie. Preto dokážu zaprieť akýkoľvek realizmus a pokračovať v boji za systém, ktorý nie je schopný plniť svoje sľuby. Hľadajú útočisko v mytológii: tvrdia, že nová štruktúra so sebou prinesie nového človeka, pretože je pravdou, že sľuby marxizmu mohli pracovať len s novými ľuďmi, ktorí sa od dnešných podstatne líšia. Morálnosť marxizmu spočíva v imperatíve solidarity a v myšlienke nedeliteľnosti slobody. Keď však marxizmus hovorí o novom človekovi, celkom určite sa dopúšťa lži. Táto lož potom paralyzuje aj tento slabý zárodok morálnosti. Čiastočná pravda je lžou, a táto skutočnosť znehodnocuje celok. Akákoľvek lož o slobode neutralizuje aj to pravdivé, čo s ňou súvisí. Sloboda bez pravdy nie je slobodou.

- (...) rozum musí načúvať veľkým náboženským tradíciám, ak nechce zostať hluchý, nemá a slepý presne k tomu, čo je podstatnou zložkou ľudskej existencie. Neexistuje veľká filozofia, ktorá by nebola odvodená z načúvania a prijímania náboženskej tradície. Vždy, keď je tento vzťah prerušený, filozofické myslenie chradne a stáva sa púhou hrou s pojmami.
- Správne pochopená realita jednotlivca sama osebe obsahuje odkaz k celku a k iným. Na základe toho naša odpoveď na (...) otázku [správneho definovania vzťahu medzi zodpovednosťou a slobodou] znie, že v každom človeku je spoločná pravda jedinej ľudskosti. Tradícia nazvala túto pravdu ľudskou „prirodzenosťou“. Ak vychádzame z viery vo stvorenie, môžeme tento bod formulovať ešte zreteľnejšie, totiž že je tu jedna božská myšlienka „človek“, na ktorú je našou úlohou odpovedať.
- (...) musíme raz a navždy odložiť (...) sen o absolútnej autonómnosti a sebestačnosti rozumu. Ľudský rozum potrebuje podporu veľkých náboženských tradícií ľudstva. Samozrejme, jednotlivé náboženské tradície budeme skúmať kriticky.
- Patológia náboženstva je tou najnebezpečnejšou chorobou ľudskej mysle. Existuje v náboženstvách, ale existuje tiež presne tam, kde je náboženstvo ako také odmietané a relatívnym dobrám sa pripisuje status dohier absolútnych. Ateistické systémy modernizmu sú tými najhroznejšími príkladmi náboženského zápalu vykoreneného zo svojej prirodzenosti. Je to smrteľne nebezpečné ľudskej mysle. Tam, kde odmietli Boha, nevybudovali slobodu, ale obrali ju o jej základ, a tak ju zdeformovali. Človek, ktorý celkom odhodí najčistejšie a najhlbšie náboženské tradície, sa oddelí od pravdy, žije proti pravde a stáva sa neslobodným. Ani filozofická etika nemôže byť neodôvodnene autonómna. Nemôže sa vzdať myšlienky Boha ani myšlienky pravdy bytia, ktorá je etickej povahy. Bez pravdy o človeku človek tiež nemôže byť slobodný. Len pravda nás oslobodí.

• **Alojz Rakús: *Radikálny feminizmus v kultúrnej vojne* (2, s. 40 – 55)**

- Evolúcia ľudstva je istou kombináciou dvoch typov evolúcie: evolúcie *biologickej* a evolúcie *kultúrnej*. Kultúrna evolúcia je nepomerne rýchlejšia, lebo jej výsledky prechádzajú vertikálne z jednej generácie na nasledujúcu a okrem toho sa šíria aj horizontálne medzi ľuďmi (jednotky kultúrnej evolúcie sa dnes označujú ako *mémy*, štúdiom ich prenosu sa zaoberá *memetika*). Biologická evolúcia je oveľa pomalšia (jej fungovanie sa časovo preukazuje v desaťtisícoch až miliónoch rokov; jednotky biologickej evolúcie sa označujú ako *gény*, štúdiom ich prenosu sa zaoberá *genetika*).

Z odlišného tempa oboch typov evolúcie ľudstva vyplýva, že sa môžu dostať do rozporu a konfrontácie. Požiadavky ktorej z nich zvíťazia? Dnes sa zdá jasné, že víťazstvo zaznamená evolúcia biologická. Ako upozorňuje Lionel Trilling, „existuje tvrdé, neredukovateľne umiernené a kultúrou nedosiahnuteľné jadro biologickej naliehavosti, biologickej nevyhnutnosti a biologického „rozumu“, ktorý si vyhradzuje právo kultúru súdiť, vzdorovať jej a revidovať ju“.

Nech sú už naše kultúrne konštrukcie a ich dôsledky na ľudské správanie akékoľvek, ich správnosť a pravdivosť sa bude overovať podľa toho, či sú v zhode alebo v rozpore s požiadavkami biologickej evolúcie. *Požiadavky biologickej evolúcie* – a v tejto spojitosti je v prítomnej chvíli nepodstatné, či biologickú evolúciu niekto chápe čisto materialisticky, alebo ju považujeme za *creatio continua*, teda pokračujúce stvorenie – *sformovali našu ľudskú prirodzenosť, preto sú práve ony externým kritériom validity aj našich kultúrnych výplodov*.

- Civilizácia, ktorej kultúra si vytvorí taký životný štýl, že jej reprodukčné správanie nestačí ani na jednoduchú reprodukciu populácie, nebude mať z evolučno-biologického hľadiska na Zemi miesto: zostarne a vymrie. Rozhodla sa pre kultúru smrti.

• **Ján Čarnogurský: *Rusko sa hľadá* (3, s. 60 – 74)**

- Vzťah Ruska a Európy inšpiroval už mnohých ľudí k rozmyšľaniu a písaniu, pretože je to vzťah existenčný pre obe strany. T. G. Masaryk napísal štyri objemné zväzky pod názvom *Rusko a Európa*. Masaryk cituje Dostojevského, ktorému bola Európa „svätá a strašná“. Také nejaké sa javí aj nám Rusko.

• **Jozef Jančovič: *Odkódovaný Da Vinciho kód* (3, s. 75 – 89)**

- (...) metafory Boha sú dôkazom toho, že Boha nemožno jednoducho uzatvoriť do našich ľudských kategórií.

• **Jiří Fuchs: *Problémy všeobecného ponímania vedy* (3, s. 90 – 96)**

- Skutočnosť, (...) že (...) teória vedy je vlastne filozofiou vedy, (...) vo svojej podstate závisí na neempirickom poznaní, nie je pre scientistov vôbec príťažlivá. Scientisti empirizujú pojem reálnej vedy, zavádzajú do jeho definície empirické obsahy, metódy či spôsoby overovania. Tým obmedzujú rozsah pojmu „reálne vedy“ len na špeciálne-empirické odbory, pričom okázalo vyčleňujú filozofiu z oblasti vedeckého myslenia. Táto ich aktivita, špecifikum scientistickej pozície, je však paradoxne filozofická, teda neempirická. Je tu dôkaz, ktorý scientistickú koncepciu vedy usvedčuje ako falzum:

Scientistická empirizácia vedy je buď pravdivá, alebo mylná (ak chápeme pojem „pravda“ správne, potom tretia možnosť neexistuje). Ak je pravdivá, je nevedecká, pretože je neempirickou tézou – a veda stojí podľa scientistickej tézy (ktorú teraz budeme pokusne považovať za pravdivú) len na empirických tézach. Ak je však scientistická téza mylná, je takisto nevedecká, pretože veda pozostáva z pravdivých téz.

Ak je teda empirizácia vedy pravdivá, nemôže byť ako neempirická vedeckou teóriou. Ak je empirizácia vedy mylná, nemôže byť ako taká vedeckou teóriou. Scientizmus je teda v každom prípade nevedecký.

Ak snáď tento záver scientistov zaskočí, je to svedectvo, e ich sebareflexia, a teda aj ich kritické myslenie nie je na veľmi vysokej úrovni. Čo vyplýva zo záveru, ktorý je daný scientistickými premisami?

Scientisti ako vedeckí puristi zdôrazňujú, že teoreticky záväzná môže byť len vedecká téza. Zistili sme však, že samotná scientistická téza o vede nemôže byť v scientistickom kontexte považovaná za vedeckú. To znamená, že nie je ani teoreticky záväzná. Scientisti ju však vo svete vedy prezentujú (s naliehavosťou často až sektárskou) ako teoreticky záväznú pravdu o povahe a rozsahu možnej vedeckosti, ktorú majú ľudia vedy rešpektovať. To je však rozporuplné. Na pozícii scientizmu sa o jeho ústrednej téze tvrdí, že je i nie je teoreticky záväzná. Je záväzná, pretože je ako taká scientistami s vášnivou neúprosnosťou predkladaná. Nie je záväzná, pretože bolo dokázané, že v žiadnom prípade nemôže byť vedecká. A čo iné by mohlo byť pre scientistov teoreticky záväzné než vedecká pravda? Tento rozpor teda diskvalifikuje scientistickú pozíciu, odhaľuje jej neutržateľnosť.

• **Lukáš Krivošík: *Fín Waltari* (3, s. 97 – 105)**

- Bolestivo prežívaná dilema medzi pragmatizmom a idealizmom, spolu s hľadaním zmyslu života a skutočných hodnôt, sú pre moderný svet typické.

• **Thomas Piatak: *Vojna proti Vianociam* (4, s. 30 – 44)**

- Multikulturalisti sú (...) zjavne odhodlaní podporovať každú kultúru okrem svojej vlastnej.

• **Peter Smolík: *Chvála ticha* (4, s. 45 – 51)**

- (...) sloboda je len príležitosť. Sloboda sa (...) musí naplniť obsahom a treba za ňu prevziať aj zodpovednosť. Inak je to prázdna bublina.
- (...) smrť je výsmechom mnohých našich snažení a pokusov zaistiť sa po každej stránke.
- Objavme silu ticha: všimnime si, že vyvrcholením intenzívnej a láskyplnej komunikácie je mlčanie v tichu. (Pravda, okrem známej „tichej domácnosti“, keď ticho je výsledkom dusnej atmosféry vzájomných vzťahov.) Ak má budovanie partnerského vzťahu normálny priebeh, tak vzťah prechádza etapami, keď spolu trávime voľný čas, najprv v partii, potom v kine, divadle, na bohoslužbách či na diskotéke, ale vzťah sa stane vtedy vážnym, keď spolu strávime dve hodiny v tichu a mlčaní. Aj v rodinách s deťmi sú veľmi zriedkavé chvíle intímneho ticha spojené so sviatočnými pocitmi a nezriedka sa stávajú jednou z mála spomienok, ktoré sa nám zachovávajú v pamäti až do smrti.
Všimnime si manželské páry, ktoré majú už po zlatej svadbe. Manželská láska celoživotne budovaná obidvoma partnermi zvyčajne aj celoživotne graduje a jej vyvrcholením sú celé hodiny spoločného mlčania. Niežeby si tí dvaja nemali čo povedať, ale oni už na to nepotrebujú slová, potrebujú už iba byť spolu.
- (...) nesmierne dôležité je byť v tichu so sebou samým. Neraz sa obklopujeme hlukom hlavne preto, aby sme sa „nestretli so sebou“. Máme so sebou nevyrovnané účty, a keby sme na seba narazili v tvrdej konfrontácii, boli by sme nútení niečo vo svojom živote zmeniť, alebo by sme mohli na seba úplne zanevrieť.

• **William E. Carroll: *Stvorenie, vývoj a katolícka tradícia* (4, s. 52 – 61)**

- Boh uplatňuje svoju stvoriteľskú moc počas celého trvania dejín vesmíru, bez ohľadu na to, ako sa tieto dejiny vyvíjali. Nijaké vysvetlenie evolučnej zmeny bez ohľadu na to, nakoľko počíta s náhodnosťou a s podmienenosťou, nemôže otriastať metafyzickým vysvetlením stvorenia, čiže skutočnosťou, že existencia všetkých vecí závisí od Boha, ktorý je jej príčinou. Ak niektorí myslitelia odmietajú stvorenie na základe evolučných teórií, alebo odmietajú evolúciu v snahe obhajovať stvorenie, znamená to, že nerozumejú stvoreniu alebo evolúcii, alebo obojm týmto pojmom.(...)
- Ako poznamenal jezuitský vedec William Stoeger, akákoľvek diskusia o náhode a účelnosti v biológii vyžaduje uznanie, že prírodné vedy objavujú v podstate fyzickej reality poriadok a cielenosť: v zákonoch, pravidelných javoch a vyvíjajúcich sa podmienkach, ako fungujú spolu, aby vytvorili procesy a vzťahy, ktoré sa objavujú v každej fáze vesmírnych dejín. Tieto zákony a podmienky sú viac než len vzorcom pravidelných úkazov v prírode alebo o existencii prírodných zákonov znamená, že existujú procesy orientované k určitým všeobecným cieľom. Ak by vo fyzickej realite neexistovalo správanie zamerané na cieľ, neexistovali by pravidelné úkazy, funkcie ani štruktúry, okolo ktorých by sme mohli formulovať prírodné zákony, a teda by neexistovali prírodné vedy. Náhodné udalosti, nech sú akokoľvek časté, sú v biologickej evolúcii, a akokoľvek veľmi sú v dôsledku skutočného priebehu evolúcie nedeterministické, a preto nepredvídateľné, bolo by chybou povýšiť „čistú náhodu“ na definitívny vysvetľujúci princíp. Náhodné udalosti sa vyskytujú v prírode: v kontexte reality, ktorá sa môže stať predmetom výskumu, pretože je pochopiteľná, a práve jej pochopiteľnosť umožňuje existenciu prírodných zákonov. Pre Tomáša [Akvinského] je pochopiteľnosť prírody predajom vnútorných zásad, vrátane cieľov, v ktorých dané zmeny nájdu svoje dokončenie.
- Niektorí myslitelia určite používajú argumenty, ktoré majú svoje korene v neodarwinizme, na to, aby odmietli Božiu prozreteľnosť, ale k takémuto omylu dochádza len vtedy, keď neoprávnene povýšime biologické argumenty na úroveň metafyzických a teleologických výrokov. Skutočný problém teda nespočíva v tom, že by evolučná biológia poskytovala vysvetlenia v termínoch náhodnosti, no v tom, že sa tieto vysvetlenia bezdôvodne extrapolujú a vyvodzujú sa z nich tvrdenia o neprítomnosti významu a účelu v prírode.
- Božia prozreteľnosť nie je ohrozená evolúciou, na ktorú sa dívame v pojmoch náhodných odchýlok, kým, samozrejme, nezačneme chybné argumentovať, že prírodné vedy sú jediným zdrojom pravdy o svete. Dôležitým poučením tu je, že nemusíme obhajovať Božiu prozreteľnosť odmietaním evolučnej biológie, ale stačí odmietnuť isté filozofické tvrdenia, ktoré Prozreteľnosť odmietajú.

- Pravdou je, že existencia všetkého závisí od Stvoriteľa, ktorý presahuje svet, no zdalo by sa čudné, ak by sme chceli argumentovať, že príčiny v prírode nejakým spôsobom zásadne nestačia na vysvetlenie zmien, ktoré sa v prírode vyskytujú. Ak možno prírode rozumieť v zmysle príčin, ktoré v nej možno odhaliť, nemali by sme si myslieť, že zmeny v prírode si vyžadujú osobitný Boží zásah. V skutočnosti by nedostatky v kauzálnej štruktúre prírody, ktoré vyžadujú odvolávať sa na inteligentného konštruktéra, neposlúžili ako argument na podporu myšlienky Božieho zásahu, ale skôr by spochybnili Božiu všemohúcnosť a prozreteľnosť. Ak chceme vysvetľovať vývoj zložitých biologických štruktúr odvolaním sa na iné príčiny, než sú príčiny v prirodzenom poriadku, naznačovali by sme, že Boh nedokázal vytvoriť prirodzený poriadok vybavený kauzálnymi princípmi, ktoré by stačili na spôsobenie zmien v tomto poriadku.

- **Radomír Malý: *Historické korene komunizmu* (4, s. 62 – 73)**

- Spoločnosť vlastníctvo výrobných prostriedkov a vôbec majetku je uskutočniteľné a môže dobre fungovať len v menších komunitách, keď sa všetci jej členovia na tom dobrovoľne zhodnú a dohodnú. Presne toto bol prípad prvej kresťanskej obce v Jeruzaleme i neskoršieho veľkého množstva kláštorných komunít. Spoločné vlastníctvo výrobných prostriedkov nadekrétované štátom alebo i menšou správnou jednotkou je utópia, vysnená a zidealizovaná víziou dokonalej spoločnosti, aká nie je realizovateľná, pretože človek nikdy nie je dokonalý. Dokiaľ najrôznejší revoluční vládcovia v dejinách chceli a chcú niečo také uskutočniť a zaviesť v ekonomike a politike „socialistický“ systém, nikdy nemohli a nemôžu získať dobrovoľný súhlas všetkých subjektov, museli a musia preto použiť násilie. Nútené odňatie majetku druhému potom nemožno nazvať inak ako krádež.
- Každý socializmus je totalitnou diktatúrou, či už marxistický alebo iný. Socializmom bol tiež Hitlerov nemecký nacizmus, ktorý sa sám takto nazýval (národný socializmus), čo komunistická, ale i socialistická ľavicová propaganda na Západe kamufluje tým, že ho zámerne a celkom mylne nazýva „fašizmom“ bez akejkoľvek diferenciácie vo vzťahu k talianskemu fašizmu Mussoliniho. Skrátka a dobre: každý socializmus, i keď sa nazýva kresťanským, je už v princípe zlý, lebo požaduje násilné vyvlastnenie súkromného majetku, čo sa nedá uskutočniť inak než brutálnym štátnym terorom, totalitou.

- **Steven D. Greydanus: *Tolkien Katolícky* (4, s. 89 – 102)**

- (...) Tolkien (...) zdôrazňoval, že *Pána prsteňov* netreba chápať alegoricky. O Tolkienovi bolo dokonca známe, že je odporcom alegórie ako takej, ba nepáčili sa mu ani alegorické príbehy pre deti od jeho priateľa a kresťana C. S. Lewisa *Kroniky Narnie*.
- Frodo, Gandalf Sívý a Aragorn – každý z nich vzdialene stelesňuje jeden z troch aspektov Kristovho pôsobenia ako kňaza, proroka a kráľa. Každý z nich zároveň absolvuje určitú sebaobetujúcu „smrť“ a znovuzrodenie. Kňazská rola patrí Frodovi, ktorý za celý svet nesie bremeno strašného zla, tak ako Kristus nesie svoj kríž. Frodova via dolorosa je jadrom Tolkienovho príbehu, tak ako sú rozprávania o ukrižovaní jadrom evanjelií. Tak ako Kristus zostúpil k zosnulým, aj Frodo putuje do Mordoru, Kraja Smrti, a pretrpí si tu stav podobný smrti v brlohu obrovskej pavučice, kým sa prebudí, aby dokončil svoju úlohu. A tak ako Kristus vystúpil na nebesia, aj Frodov život v Stredozemi sa končí, keď odchádza cez more na mýtický Západ s elfmi, čiže do raja. Gandalf je prorok, ktorý odhaľuje skryté poznanie, robí zázraky, učí ostatných. Gandalf evokuje spasiteľskú smrť a vzkriesenie Krista – bojuje s pekelnými mocnosťami, aby zachránil svojich priateľov, obetuje sa a zostupuje do podzemných rozmerov, aby sa napokon víťazne vrátil vo väčšej sile ako Gandalf Biely. Tak ako v prípade Froda, aj Gandalfovo putovanie po Stredozemi sa končí poslednou cestou cez more na Západ. A napokon je tu Aragorn, nekorunovaný, ktorý sa má stať kráľom. Okrem toho, že Aragorn je mesianistickým kráľom z proroctva, zároveň matne odráža spasiteľské dielo Krista tým, že prejde Cestami mŕtvych a ponúka pokoj duchom, ktorí sú tam uväznení, čím v istom zmysle anticipuje zavretie pekelných brán. (Aragorn na Cestách mŕtvych stretáva duchov, ktorí porušili sľub a nemôžu odpočívať v pokoji, kým si neodpykajú zradu, čo vyvoláva predstavu očistca.)
- Frodo nie je mocný ani fyzický, ani mysticky, a to je samo osebe znakom nádeje. Je menej pravdepodobné, že bezmocní budú dôverovať sami sebe, menej pravdepodobné, že padnú za obeť pýche a domýšľavosti, sú prístupnejší ako nástroje milosrdenstva alebo Božieho pôsobenia. Tolkienovi nepravdepodobní hrdinovia odzrkadľujú paradoxy svätého Pavla: „(...) keď som slabý, vtedy som silný“ a „(...) čo je svetu bláznivé, to si vyvolil Boh, aby zahanbil múdrych“.
- (...) Jasným príkladom prijatia kresťanských ozvien knihy je smrť a návrat Gandalfa v *Spoločenstve Prsteňa* a *Dvoch vežiach*. Gandalfovo sebaobetovanie a zostup do podsvetia v Baniach v Morii počas zápasu s démonickým Balrogom je dramatickým stredom prvého filmu. Sám Balrog je taký pekelný, ako ho len Jacksonovi výtvarníci a tvorcovia špeciálnych efektov mohli urobiť: je to príšera z dymu a plameňa, ktorá akoby prišla priamo

z knihy. V peknom mimotextovom odkaze vidíme, ako Gandalf počas pádu do priepasti vystiera ruky v tvare kríža.

Kristologické ozveny sú ešte výraznejšie v *Dvoch vežiach* pri Gandalfovom návrate. Gandalf Biely sa zjavuje svojim nasledovníkom Aragornovi, Legolasovi a Gimlimu, plný žiary ako vzkriesený Kristus, alebo aj keď sa Ježiš zjavil svätému Pavlovi na ceste do Damasku. Tak ako Kristovi učeníci, ani oni ho najprv nespoznávajú. Dokonca sa ako Mária Magdaléna najprv nazdávajú, že je to niekto iný. Keď ho potom spoznajú, Legolas, plný radosti i bázne, padá na kolená.